

TAMMI

SAARA KESÄVUORI

TARKASTI VARTIOITU

SAARA
KESÄVUORI
TARKASTI VARTIOITU

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI · HELSINKI

Kiitokset

Suomen Kulttuurirahasto
Kustannustoimittaja Päivi Koivisto
Kustannuspäällikkö Hannu Harju

Lämmin kiitos myös Suomen Kirjailijaliitolle,
jonka ylläpitämissä Ateenan ja Pietarin residensseissä
olen saanut työskennellä vuosina 2011 ja 2012.

© Saara Kesävuori ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2013

ISBN 978-951-31-7424-8

Painettu EU:ssa

1.

Sairaalarakennus työnty metsiköstä esiin kuin loistoristeilijä. Kesäkuun kirkas auringonpaiste heijastui tummennetuista panssariikkunoista ja sai koko kuusikerroksisen, kattoa kohti suippenevan rakennuksen säihkymään niin, että sitä ympäröivä tiheä kuusikkokin valaistui.

Psykiatri Katri Palmgren pysähtyi rakennuksen pääoven eteen ja hymyili nähdessään puukaiverruksilla koristellun tammioven yläpuolella sanan Nervus. Se oli sairaalan nimi. Katri oli katsonut nimeä kahden vuoden ajan joka kerta töihin tullessaan ja hymyillyt ylpeänä. Saatuaan opintonsa päätökseen hän olisi ollut valmis tekemään mitä tahansa päästäkseen Nervukseen töihin. Melkein mitä tahansa hän olikin tehnyt. Opetellut ulkoa apulaisylilääkäri Erkki Hongiston väitöskirjan E-vitamiinin merkityksestä Alzheimerin taudin ja dementian hoidossa. Hakeutunut kansalaisopistossa samaan ruotsin kielen opintoryhmään kuin ylilääkäri Vesa Vainion vaimo. Sanna Vainio oli ollut puhelias. Humalassa jopa niin puhelias, että Katri oli saanut kuulla perheen ylivelkaantumisesta, epäonnistuneista kiinteistösijoituksista ja nettipokeriin koukkuun jääneestä teinipojasta.

Kermanvaaleaksi maalatun ala-aulan lattiaa peitti ääniä vaimentava, tuoreen ruohon värinen kokolattiamatto. Aulan kahviossa vierailijat istuskelivat odottamassa, kunnes osastoavustajat hakivat heidät erilliseen tapaamishuoneeseen. Potilashuoneisiin vierailijoita ei päästetty, ei edes lähisukulaisia. Ylilääkäri Vainio oli saanut vierailijat vakuuttuneiksi siitä, että osastoilla pitkäaikaishoidossa olevat, vaikeasti dementoituneet vanhukset tunsivat olonsa turvalliseksi, kun potilashuoneissa kävi vain tuttuja hoitajia ja lääkäreitä. Jokapäiväinen toistuvuus oli tärkeää. Koska

huonokuntoisimpien dementikkojen muisti pyyhkiytyi tyhjäksi muutaman minuutin välein, he ahdistuivat epäsäännöllisistä tapaamisista. Omaiset ja ystävähän eivät pystyneet käymään Nervuksessa seitsemänä päivänä viikossa, vai kuinka? Tuskin edes seitsemänä päivänä vuodessa? Heillä oli oma elämänsä eletäänään, eikä niin? Eikä ollut mitään syytä hävetä sitä, jos väkivaltaisesti käyttäytyvän ja vihamielisen äidin, puolison tai isän tapaaminen noin kaiken kaikkiaan tuntui kiusalliselta tai jopa mahdottomalta. Menettämisen tuska oli helpompi sietää, jos omaisille jäi potilasta eniten muistoja ajalta ennen sairastumista. Valoisia muistoja, ymmärrättehän? Isän kanssa ongella kuulaana kesäpäivänä. Äidin valmistama jouluateria. Ikimuistoinen hääpäivä. Kaikki ne helvät sanat ja huolenpito. Me olemme nyt teidän vanhemmillenne ja puolisolenne se sama turvapaikka, joka he olivat teille silloin, kun te tarvitsitte hoivaa. Aikana, joka ei palaa.

Katrin työhuone oli toisessa kerroksessa. Hän avasi sormenjälkitunnistimella hissin oven. Tunnistin varmisti sen, että osastoille ei päässyt kutsumattomia vieraita. Tietysti sillä pidettiin huolta myös potilasturvallisuudesta. Nervuksessa oli yhteensä kahdeksansataakuusikymmentä potilasta. Heistä seitsemänsataa oli eriasteisia dementikkoja. Ei heitä voinut päästää harhailemaan mihinkään. Dementikoista kaksisataa oli hoidettavana väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi. Katri kartoitti säännöllisissä osastotapaamisissa väkivaltaisten vanhusten hoidon tuloksellisuutta. Suunnitteilla oli viisisataapaikkainen osasto vain aggressiivisille dementikoille. Jos rahoitus etenisi ongelmitta, osasto avattaisiin vuonna 2020. Suomessa oli jo nyt yli puoli miljoonaa vanhusta. Julkinen terveydenhuolto ei kykenisi kymmenen vuoden kuluttua sulkemaan väkivaltaisia dementikkoja laitoksiin, koska laitoksia ei olisi riittävästi. Nervus oli yksityinen erikoissairaala, josta kuntien olisi pakko ostaa lisää vuodepaikkoja. Nervuksessa tutkittiin kaiken aikaa, miten osastojen tuottavuutta voitaisiin lisätä. Puoli vuotta sitten oli päästy siihen, että sataa dementikkoa varten tarvittiin vain yksi yöhoitaja. Jo vuosi sitten oli otettu jatkuvaan käyttöön

ruotsalaisessa tytäryhtiössä testatut geelivaipat, joiden imukyky oli kuusi litraa. Niitä ei tarvinnut vaihtaa kuin kolmesti viikossa. Säästöt olivat huomattavia. Ruotsissa potilaiden omaiset olivat valittaneet geelivaippojen käytöstä, minkä jälkeen vaipat oli ollut pakko poistaa käytöstä. Nervuksen vastaavista vaipoista ei ollut tullut valituksia, koska omaistapaamisissa käytettiin ohuita, vain puolisen litraa nestettä imeviä vaippoja.

Katrin mielestä omituista oli vain se, että aggressiivisten dementikkojen hoitamiseen keskittyvää yksikköä ei ollut rakennettu aikaisemmin. Ongelmat olivat olleet tiedossa jo vuosia, mutta tekojen sijasta poliitikot olivat käyttäneet aikansa turhiin selontekoihin ja muistioihin. Vesa Vainio oli muutamissa kokouksissa sanonut, että poliitikkojen hitaus, päättämättömyys ja haluttomuus kohdata todellisuutta varmistivat Nervuksen etulyöntiaseman.

Vesa Vainio oli yleislääketieteen erikoislääkäri, mutta Nervuksen hallintoylilääkärinä hänellä ei ollut aikaa ottaa vastaan potilaita. Apulaisylilääkäri Erkki Hongisto oli neurologi. Katri oli saanut ei-toivottujen muistojen kontrolloimista käsittelevästä väitöskirjastaan ylistävät lausunnot ja arvosan laudatur. Potilaiden omaiset kunnioittivat Katrin ja Hongiston asiantuntemusta. Psykiatria ja neurologia. Mieli ja aivot. Mitä niiden välillä tapahtui silloin, kun ihminen löi? Voitaisiinko hoitaa iskun syitä ennen sen aiheuttamia seurauksia? Voitaisiinko aggressio poistaa kokonaan ihmisen aivotoiminnasta?

Kysymykset olivat mielenkiintoisia, mutta Katri ei ollut vastauksista kiinnostunut dementikkojen vuoksi. Ei hän ollut halunnut Nervukseen töihin sairaiden vanhusten takia, mutta jo ensimmäisessä työhaastattelussa Vainio ja Hongisto olivat tehneet hänelle selväksi, että häneltä odotettiin menestystä varsinkin väkivaltaisten dementikkojen käsittelemisessä. Sairaalan tulos perustui siihen, että satoja vanhuksia pystyttiin hoitamaan kustannustehokkaasti. Jos Katri vaikuttaisi tulokseen myönteisesti, hän voisi käyttää osan työajastaan väkivaltarikollisten hoitoon. Väkivaltarikolliset olivat sairaalan sijoitus tulevaisuuteen, mutta vielä heidän

hoitamisensa ei ollut taloudellisesti riittävän palkitsevaa. Katria kiinnostivat sekä tulevaisuus että väkivaltarikollisuus. Hänen saavutuksensa dementikkojen hoitamisessa olivat nopeasti taanneet sen, että hän pääsi osallistumaan väkivaltarikoksista epäiltyjen nuorten miesten ja naisten mielentilatutkimusten tekemiseen. Niitä tehtiin Nervuksen erillisyksikössä vain kolmisenkymmentä vuodessa, mutta tulevaisuudessa tutkijoilta odotettaisiin nykyistä syvällisempää ammattitaitoa kilpailukykyisellä hinnalla. Suomalaisen nuorten tekemien väkivaltarikosten määrä ei ollut kahdessa kymmenessä vuodessa lisääntynyt, mutta väkivalta oli raaisnut ja siihen syyllistyivät jopa kymmenvuotiaat alakoululaiset. Tavallisiin sairaaloihinkin jouduttiin kaiken aikaa palkkaamaan lisää vartijoita, koska väkivaltaisten päivystysasiakkaiden määrä oli kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa. Tulevaisuuden yhteiskunnan menestykselliseen hallintaan tarvitaan väkivallan asiantuntijoita. Katri tulisi olemaan heistä paras.

Oman osastonsa ovella Katri tervehti toukokuun alussa töihin tullutta venäläistä vartijaa Krasnovia ja tämän suomalaista vaimoa Annukkaa, joka oli ollut Nervuksessa välinehuoltajana yhtä kauan kuin Katri psykiatrina. Muutama kuukausi sitten pidetyssä henkilöstökokouksessa Annukka oli esitellyt amerikkalaisia etälamauttimia. Niiden käyttö potilaiden hoitamisessa oli vielä liian uskaliaista, mutta Nervuksessa valmistauduttiin kaikin tavoin tulevaisuuteen. Etälamautin tulisi olemaan väkivaltaisten potilaiden taltuttamisessa turvallisempi vaihtoehto kuin teleskooppipatukka.

”Voit tuoda Karemaan luokseni viiden minuutin kuluttua”, Katri sanoi Krasnoville, joka nyökkäsi ja jatkoi sitten keskusteluaan vaimonsa kanssa.

Käytävän puolivälissä Katri ohitti albanialaisen Mehmetin, joka oli juuri luuttuamassa seinälle roiskahtaneita punaisia tahroja. Mehua tai verta? Mehmetiltä ei voinut kysyä, koska mies puhui vain albaniaa vaikka olikin asunut Suomessa jo kuusi vuotta. Katri epäili tahroja vereksi. Hoitajat ja vartijat eivät aina ehtineet taltuttaa sekoilevia potilaita. Viime viikollakin muuan skitsofreniaa

sairastava tyttö oli purrut ranteensa hajalle ennen kuin Krasnov oli saanut hänet pakettiin. Krasnov oli joskus hidas mutta muuten hyvä vartija. Hänen vanhempansa olivat eläneet Stalinin Neuvostoliitossa. Hiljaisella Krasnovilla oli tarkat korvat ja vihikoiran vainu.

Nervuksessa oli monta venäläistä työntekijää. Sairaala ei ollut rajalle kuin nelisenkymmentä kilometriä. Sijainnin edut oli ymmärretty jo sairaalan suunnitteluvaiheessa. Itä-Suomeen tarvittiin työpaikkoja. Syrjäisellä metsäkylällä sairaala ei häirinnyt ketään. Koska potilaiden ulkoilutilatkin olivat eristetyllä alueella rakennuksen pohjoispäässä, alueella asuvien vähien perheiden ei tarvinnut pelätä karkureita, eivätkä Kurkilammen rantatonttien hinnat kärsineet psykiatristen potilaiden läheisyydestä.

Katri kävi henkilökunnan tyhjässä taukotilassa valuttamassa kylmää vettä kasvoilleen ja käsilleen. Hän oli hikoillut kävellessään metsätietä pitkin työpaikalleen. Hän ei halunnut näyttää hikiseltä tai hengästyneeltä tulossa olevan keskustelun aikana.

Oli ratkaiseva päivä.

Katri oli jo 28-vuotias. Hänen pitäisi päästä urallaan eteenpäin. Hänen tavoitteensa oli selvä. Hän halusi olla kuuluisa. Tänään selviäisi, olisiko hän kuuluisa jo elokuussa, vai pitäisikö hänen odottaa kauemmin.

Takaisin käytävälle astuessaan Katri näki, että Annukka seisoi hänen työhuoneensa oven edessä. Katri ei olisi halunnut häiriöitä ennen tulossa olevaa keskustelua, mutta hänen oli pysyteltävä hyvissä väleissä Annukan kanssa.

”Sinulla on varmaan kiire”, Annukka sanoi anteeksipyytävästi. ”Minä kysyisin vain yhtä asiaa.”

”Ole hyvä”, Katri sanoi.

”Äiti oli aamusyötössä aika sekava”, Annukka sanoi. Katri pani merkille hehkuvanpunaiset huulet ja puuterikerroksen, jolla välinehuoltaja oli yrittänyt peittää tummia silmänaluksiaan. Nervuksen henkilökunnalta odotettiin tyylikästä asiallisuutta. Oma uupumus piti hoitaa niin, etteivät potilaat huomanneet sitä.

”Keneltä kuulit?” Katri kysyi.

Annukan yli yhdeksänkymmentävuotias äiti oli siirretty joulukuussa Mustikoista Karpaloiden osastolle saattohoitoon. Annukka tiesi, ettei aikaa ollut paljon jäljellä.

”Hän kysyi niitä Figaroleja”, Annukka jatkoi vastaamatta Katrin kysymykseen.

”Vai niin”, Katri sanoi. ”Minä mainitsen asiasta osastonhoitajalle. Hänkö sinulle kertoi äitisi levottomuudesta?”

”En minä enää muista, kuka siitä kertoi”, Annukka sanoi. ”Etkö sinä voisi antaa pari Figarolia? Äiti tarvitsee niitä.”

”Minä hoidan asian”, Katri sanoi päästäkseen Annukasta eroon. Annukka hymyili ja toivotti Katrille mukavaa työpäivää ennen kuin lähti kävelemään kohti taukhuoneen ovea.

Vai Figaroleja, Katri ajatteli. Annukka tiesi, mihin Figaroleja käytettiin. Totta kai hän tiesi. Mutta outoa oli, että Annukka pyysi Katrilta Figaroleja äidilleen. Annukka olisi voinut kysyä äidilleen apua osastonhoitajalta tai äitinsä vastuuhoitajalta.

Annukka oli halunnut olla tuttavallinen. Katrin oli tosiaan aika siirtyä urallaan uusiin tehtäviin.

2.

Pöydän vastakkaisella puolella istuva nuori mies suoristi pitkät raajansa ja hieraisi kämmenellä niskaansa. Katri odotti. Hän tiesi näyttävänsä ystävälliseltä ja ymmärtäväiseltä. Hän oli jo opiskeluaikanaan opetellut antamaan itsestään sellaisen vaikutelman, että hän oli kiinnostuneempi muista ihmisistä kuin itsestään. Hän oli harjoitellut tulevaa ammattirooliaan junamatkoilla Jyväskylästä Helsinkiin. Astuessaan Jyväskylässä junaan hän oli ollut painostavassa seurustelusuhteessa roikkuva nuori nainen, jolla oli pureskellut kynnet ja tarve kuunnella pakkomielleisesti Verdin Trubaduuria. Kymmenen minuuttia junan lähtemisen jälkeen hän oli ravistautunut irti omista ongelmistaan ja antautunut lähestymisyrityksille. Yleensä se oli toiminut. Jostakin johonkin matkalla olevat ihmiset olivat halukkaita juttelemaan kiltille nuorelle naiselle, josta he tiesivät pääsevänsä eroon viimeistään Helsingissä.

Viidessä vuodessa Katri oli hionut esiintymisensä sellaiseksi, että hän pystyi olemaan pelkkä heijastuspinta. Keskustelukumppani sai katsoa ja lukea hänen kasvoiltaan ja eleistään haluamansa tunteet ja reaktiot. Hän oli pappi, joka otti vastaan synnintunnustuksia syyttämättä ja syyllistämättä. Ällistyttävän usein hän oli kuullut nimenomaan tunnustuksia. Satunnaiset matkustajat eivät olleet kertoneet onnellisista avioliitoista, lastensa koulumenestyksestä, palkankorotuksista tai iloisista ulkomaanmatkoista. He olivat puhuneet muistisairaista puolisoistaan, peloistaan, lemmikkieläinten kuolemasta, lapsena saaduista lyönneistä ja mitätöinneistä, työttömyydestä ja hajonneista avioliitoistaan.

Ihmiselämän tuttu töhryisyys oli ällöttänyt Katria, mutta hän oli pitänyt kasvonsa hyväntahtoisina ja ajatellut, että kaikki hänen kuulemansa itsesäälliset kertomukset olivat hänen erikoistumis-

opintojensa ydin, hänen pääsylippunsa arvostetuksi asiantuntijaksi, jolta televisiotoimittajat aikanaan anelisivat kommentteja sitten kun valtakunnassa tapahtuisi raakoja henkirikoksia. Kun koko maata kohauttaisi kymmeniä uhreja vaatinut koulusurma tai rikospoliisit joutuisivat tutkimaan Suomen ensimmäistä sarjamurhaa, jossa uhreina olisi silvottuja ja raiskattuja teinityttöjä. Hän halusi olla Suomen tunnetuin kasvo, mutta ei missä tahansa kilpailulajissa vaan ihmismielen kartoittamisessa. Hänelle ihmisen aivot olivat sitä mitä Roald Amundsenille oli ollut etelänavan valloittaminen. Hän tunkeutuisi sellaisiin aivoihin, joita muut tahtoivat tirkistellä vain turvallisen välimatkan päästä. Televisioruuduistaan. Iltapäivälehtien lööpeistä.

Katri oli kärsivällinen. Hän osasi odottaa niin, ettei antanut epävarmaa vaikutelmaa itsestään. Vaikka nuori mies pöydän toisella puolella oli edelleen hiljaa, Katri ei katsonut harkitun askeettisesti kalustetun ja viileän rauhoittavilla väreillä sisustetun vastaanottohuoneensa oven yläpuolella olevaa kelloa eikä korostanut käytössä olevan ajan rajallisuutta kohauttelemalla kysyvästi kulmakarvojaan. Hänen pieni ja äänetön matkaherätyskellonsa oli työpöydällä kiviakusteerisen seinän edessä tutkittavalta näkymättömissä. Kellon reunukseen nojasi valkoinen nimilaatta, jonka Katri oli teettänyt valmistumisensa jälkeen. Katri Palmgren, psykiatri. Hän kiinnitti laatan rintapieleensä tavatessaan osastolla tarkkailtavana ja tutkittavana olevien rikollisten omaisia. Nimilaatta lisäsi hänen auktoriteettiaan. Toisaalta se aiheutti myös epäluuloja. Mutta pidätyväinen työkeyskin oli parempi vaihtoehto kuin vähättelevät katset ja kesken jätetyt, alentuvat lauseet. Kuinka monta vuotta sinä olet... tarkoitan oletko sinä jo valmistunut? Onkos työkokemusta? Tuomoinen likka... vastassa paatuneita rikollisia... ei taida...

Arempana ja säikympänä Katri ei olisi mitenkään kyennyt saavuttamaan nykyistä asemaansa. Hän olisi antanut periksi viimeistään murrosikäisenä ja ajatellut, että hänelle riittäisi jokin yhden tekevä ja yksitoikkoinen työ, josta saisi sen verran palkkaa, että pysyisi hengissä.

Kun Katrin isä oli vuosi sitten kuollut sydänkohtaukseen, hän ei ollut mennyt hautajaisiin. Perunkirjoitukseen hän oli matkustanut kertoakseen alkoholisoituneelle äidilleen, että tämä tekisi lapsilleen palveluksen, jos joisi itsensä mahdollisimman nopeasti kuoliaaksi isältä perinnöksi jääneillä rahoilla.

Mutta ei Katri ollut sanonut sitä.

Laihtunut ja krapulaisena tärisevä äiti oli tuonut perunkirjoitukseen itse leipomiaan mustikkamuffinseja, termoskannullisen kahvia ja neljä kolhiintunutta posliinimukia, joista yhdessä luki punaisilla kirjaimilla Katri, toisessa Petri ja kolmannessa Äiti. Perunkirjoittaja, kaljupäinen ja tyylikkään harmaaseen pukuun sonnustautunut juristi, oli saanut eteensä mokin, jossa luki Iskä.

Ne surkukupaisat, koulun kuvaamataidontunnilla vuosia sitten tehdyt mukit olivat vieneet Katrilta mahdollisuuden tehdä perunkirjoituksesta oikeudenkäynti, jossa hän olisi ollut syyttäjä, Petri syyttäjän todistaja ja äiti syyllinen. Tuomaria he eivät olisi tarvineet. He kaikki tiesivät, että sekä syyllisiä että uhreja oli kaksi. Pikkuveli ja isosisko olivat hakeneet turvaa toisistaan. Vanhemmat olivat seisleet heidän välissään kuin kaksi toisiinsa kiinni jäätynyttä vuotta. Kahdeksantoista vuotta viinaa, väkivaltaista mustasukkaisuutta ja valvottuja öitä. Vetisiä perunoita, kattilan pohjaan palanutta murusoosia. Joskus, hyvinä päivinä, pestyjä vaatteita ja lettuja. Ja vuodesta toiseen isän esitelmiä kuudestakymmenestä metsähehtaarista Kuusamossa. Katrin ja Petrin tulevasta perinnöstä sitten kun heidän kiittämättömyytensä olisi ajanut heidän vanhempansa ennenaikaiseen hautaan.

Perunkirjoituksessa oli selvinnyt, että mitään metsähehtaareja ei ollut. Viimeinenkin tuohenkäppyrä oli myyty ja juotu.

Petri oli mennyt peruskoulun jälkeen ammattikouluun ja jaksanut käydä sitä vaaditut kaksi vuotta. Petristä oli tullut teollisuusvartija, mutta pitkät depressiot ajoivat veljen lähes joka vuosi kahden tai kolmen kuukauden sairauslomalle. Katri ymmärsi, mitä pikkuveli tarkoitti sanoessaan, että masentuneena oli helpompaa kuin töissä, koska masennus antoi luvan päästää irti. Veli oli yrit-

tänyt itsemurhaa kahdesti. Kolmannella kerralla Petri oli luvannut uida niin kauas, ettei jaksaisi enää uida takaisin.

Katri ei ollut depressiivinen. Hän oli tilastollinen poikkeama, jonka menestystä ei määritellyt perhetausta. Hänen vähäiset mies-suhteensa olivat olleet etenemisen alle jääneitä repaleita, pieniä tai suuria katastrofeja, mutta opinnoissaan hän oli edennyt loppuun saakka kuin kiinalainen luotijuna. Yötöitä leipomossa, kesätöitä Norjan kalatehtaissa, viikonlopputöitä grillimyyjänä ja hotellisiivoojana. Liian vähän unta ja rahaa mutta ei lainaa. Ei euroakaan opintolainaa. Sitkeätä yrittämistä. Itsekuria. Väitöskirjan tarkastaneen professorin suosituksista huolimatta Katri ei ollut halunnut tutkijaksi, vaikka hänelle oli tarjottu pääsyä kansainvälisen tutkijaryhmän jäseneksi. Tutkijana hän olisi joutunut mukaan hankkeisiin, joista julkisuushyödyn olisi kaapannut työryhmän røyhkein mies. Katrin vahvuuksia olivat potilaiden kohtaaminen ja heidän ongelmiansa analysoiminen. Hän ei aikonut jakaa vaivalloisesti keräämäänsä ihmistuntemusta kenenkään kanssa. Nervukseen hän oli halunnut töihin heti, kun oli kuullut uutisen sairaalan rakentamisesta. Hän oli vaaninut työpaikkailmoituksia ja kerännyt taustatietoja. Kun hän oli ymmärtänyt, että henkilökuntaa hankittiin muilla keinoilla kuin julkisen työnhaun kautta, hän oli aluksi mennyt apulaisylilääkäri Hongiston luennoille yliopistoon ja ollut kiinnostunut dementian hoitamisesta. Hänen tietonsa olivat tehneet vaikutuksen. Kaksi kuukautta myöhemmin hän oli saanut kutsun työpaikkahaastatteluun.

Nervuksessa yhdistettiin neurologia ja psykiatria käytännön työssä. Neuropsykiatria oli uusi tiede. Se oli niin uusi, että Suomessa siitä ei tiedetty juuri mitään. Siksi Katrin olisi aikanaan helppo päästä antamaan asiantuntijalausuntoja toimittajille. Väkivaltarikoksen ja neuropsykiatrian yhdistelmä oli syötti, jonka jokainen lööppejä jahtaava journalisti nielaisisi heti, kun Katri heittäisi uutisensa julkisuuteen. Hän oli kiinnostunut väkivaltarikoksista vain siksi, että niistä tehtiin etusivun otsikoita. Niitä kommentoitiin verkko-

yhteisöissä. Niistä tehdyt uutiset levisivät maailmalle. Ne lisäsivät vartiointiliikkeiden käyttöä ja turvapalveluiden tuottoa. Murhat aiheuttivat levottomuutta ja epäjärjestystä. Avuttomat vammaiset tai sänkyihinsä käpristyneet dementikot eivät olleet uhka yhteiskunnalle ja yksilön turvallisuudelle. He herättivät sääliä mutta eivät lisänneet lehtien myyntiä tai vierailuja verkkosivuilla.

Kaarlo Karemaan mielentilatutkimukseen osallistuminen oli hyödyllinen väliasema Katrin urakehityksessä. Yhdeksäntoistavuotias Karemaa oli joutunut viisitoistavuotiaana suljetulle osastolle. Hänet oli todettu syylliseksi yksitoistavuotiaan velipuolensa surmaamiseen. Sakari Rekiäho oli tapettu kotonaan raivokkailla veitseniskuilla.

Karemaa oli vapautettu psykiatrisesta sairaalasta kahdeksantoistavuotiaana. Vapautumispäivänään hän oli pahoinpidelty isänsä tajuttomaksi ja sitonut tämän kiinni sänkyyn.

Karemaa oli vangittu ja toimitettu tutkintavankeuteen kymmenen kuukautta sitten syyskuussa. Hän oli aluksi kieltäytynyt mielentilatutkimuksesta ja sanonut olevansa syytön rikoksiin. Hän ei ollut omien sanojensa mukaan pahoinpidelty isäänsä vaan antanut tälle rangaistuksen rikoksesta, jonka poliisit olivat jättäneet tutkimatta. Hän ei ollut suostunut kertomaan, mistä rikoksesta hän isäänsä syytti. Oikeudenkäynnin alkaessa hän oli yhtäkkiä muuttanut mielensä ja vaatinut mielentilatutkimusta.

Ja siinä Kaarlo Karemaa nyt istui. Katrin tutkittavana.

He olivat keskustelleet kuukauden aikana viisi kertaa. Katri oli kysellyt ja johdatellut Karemaata vaivihkaa kohti sellaista lopputulosta, että mies vapautuisi kaikista syytöksistä ja epäilyistä. Katrin ei kannattanut kirjoittaa lausuntoonsa, että Karemaa oli synnatakeisena syyllinen kaikkeen, mistä häntä epäiltiin. Päinvastainen käänne herättäisi median.

Karemaa oli toki pahoinpidelty isänsä ja murtautunut iso-vanhempiensa taloon. Mutta tosiasiasa hän oli suojellut oikeita syyllisiä. Omaa perhettään. Perhettään suojellakseen hän oli kiel-

täytynyt myös paljastamasta velipuolensa kuolemaa edeltäneitä tapahtumia.

Katri tekisi syllisestä uhrin. Hän olisi televisiuutisissa ja asian-tuntijaohjelmissa haastateltavana jo ennen joulua. Hänen puhe-linvastaajansa täytyisi konsultaatiopyynnöistä. Hän pääsisi esitel-mämatkoille ja kansainvälisiin asiantuntijaseminaareihin. Hänen ei enää tarvitsisi olla näkymätön vaan hän voisi mennä televisio-kameroiden ja salamavalojen eteen ihailtavaksi ja kunnioitetta-vaksi. Mutta hänen pitäisi olla varma asiastaan

Katri mietti jo, mitä sanoisi ensimmäisessä haastattelussa. Vero-varoilla ylläpidettyjen psykiatristen laitosten ammattitaito ei riitä Karemaan kaltaisten potilaiden diagnosoimiseen. Yhteiskunnan virhearvion takia todellinen syyllinen on vapaana. Terveysthuol-lon yksityistäminen on psykiatrisen potilaan etu, suorastaan oikeus.

Neljä minuuttia. Karemaa ei vielääkään puhunut mitään.

Aiemmissa tapaamisissa nuori mies oli aloittanut keskuste-lun heti sen jälkeen, kun Katri oli istuutunut ja sulkenut matka-puhelimensa ja pannut sen työpöydälleen. Puhelimen sulkeminen oli yksinkertainen ja tehokas signaali. Se kertoi tutkittavalle, että Katri ei antanut minkään ulkopuolisen häiriön keskeyttää luot-tamuksellista tilannetta.

Katri ei halunnut aloittaa keskustelua. Oli parempi, että Kare-maa avaisi suunsa ensiksi. Katri tarkkaili levollisesti miestä, joka istui rennosti ja riiputti käsivarsiaan sivuillaan. Pitkät sormet eivät nytkähdelleet levottomasti. Lihaksikas, vartalonmyötäisen paidan peittämä rinta kohoili tasaisen hengityksen tahdissa. Karemaan kasvot olivat kalpeat, mutta se ei ollut merkillistä. Mies oli joutu-nut olemaan enimmäkseen neljän seinän sisällä yli puoli vuotta. Hoitajien mukaan Karemaa oli kuitenkin nukkunut hyvin ilman lääkitystä. Silmien alla ei ollut uupumuksesta kertovia tummia varjoja. Mutta tällä kertaa Karemaa ei katsonut Katria ollenkaan vaan piti katseensa suunnattuna Katrin vasemman olkapään ohi huoneen takaseinään.

Oliko Karemaa sulkenut suunsa siksi, että Katri oli edellis-kerralla tehnyt jonkin virheen?

Oliko Katri valinnut tähän tapaamiseen väärän asun?

Hän oli pukeutunut luonnonvalkoiseen neuleeseen ja väljiin, kaakaonruskeisiin pellavahousuihin. Neuleen alla oli ohut silkki-paita, joka häivytti rintaliivien rajat. Hän ei ollut föönannut hiuk-siaan eikä meikannut lainkaan. Hän halusi näyttää turvalliselta ja tavalliselta.

Ehkä Karemaa oli masentunut tai surullinen? Vai kyllästynyt? Oliko Katri jankuttanut hänelle liikaa oikeudesta puolustautua kaikilla käytössä olevilla tavoilla niitä henkilöitä vastaan, jotka omista syistään halusivat, että nuori mies pysyi lukkojen takana?

Katri ei ehtinyt pohtia Karemaan hiljaisuuden syitä kauemmin, koska yhtäkkiä mies kyyristyi, kietaisi käsivartensa polviensa ympäri ja purskahti katkonaisiin nyyhkytyksiin.

Läpimurto, Katri ajatteli. Hänen hengityksensä kiihtyi. Mieli-hyvä sai hänen niskansa kihelmöimään ilosta.

Täysosuma.

Katrin koekappale käyttäytyi juuri niin kuin Katri oli arvellut hänen käyttäytyvän.

Varmuuden vuoksi Katri pysytteli hiljaa paikallaan. Hänen oli otettava huomioon se mahdollisuus, että Karemaa teeskenteli. Hän ei nähnyt miehen kasvoja eikä ilmettä. Hän näki vain kak-sin kerroin taittuneen vartalon ja kuuli tukahtuneen ääntelyn, joka oli muuttumassa nyyhkytyksistä voihkaisuiksi ja raskaaksi huokailemiseksi.

”Anteeksi.”

Karemaa sanoi vain sen yhden sanan. Äänensävy oli nöyrä ja avuton. Katri laski kymmeneen ja kysyi sitten: ”Mitä sinä pyydät anteeksi?”

”Isä... Ukki... En minä...”

”Mitä sinä tarkoitat?”

Karemaa suoristautui hitaasti ja vilkaisi Katria. Miehen pos-ket olivat märät ja hänen silmänsä punoittivat. Paraskaan Holly-

wood-näyttelijä ei kykenisi teeskentelemään itkemistä noin hyvin.

”He pakottivat katsomaan, kun...”

Nuori mies huokasi raskaasti ja painoi vasemman kämmentensä suulleen. Pikkusormen ja nimettömän paikalla oli myhkyräistä arpikudosta. Karemaa oli vammautunut pidätyksen yhteydessä. Siitä olisi hyvä mainita jonkin ulkomaisen mediayhtiön haastattelussa. Korpisuomalainen väkivalta kiinnosti ainakin englantilaisia, saksalaisia ja amerikkalaisia. Sinipunaisista ja rosoisista arvista pitäisi ottaa näyttäviä valokuvia.

Katri pakotti kiihtymyksensä laantumaan. Karemaasta oli vuosien aikana tehty parinkymmenen sentin pino lausuntoja, tutkimuksia ja seurantaraportteja. Omahoitajien ja poliisien mukaan Karemaa oli mekaanisesti käyttäytyvä, kylmä, ylimielinen ja oudolla tavalla uhkaava ja aggressiivinen. Hän ei kuitenkaan ollut käyttäytynyt väkivaltaisesti suljetulla psykiatrisella osastolla ollessaan, vaikka psykiatrinen sairaanhoitaja Ilkka Haantie oli itsevarmasti määritellyt hänet parantumattomaksi väkivaltarikolliseksi. Haantien harkitsematon määritelmä oli saattanut vaikuttaa Karemaata kuulustelleisiin poliiseihin.

Karemaasta oli joukko epämääräisiä arveluja. Ylimielisyys ei ollut sairaus eikä rikos. Mekaaninen käytös oli tulkittavissa myös arvioijan ylimielisyydeksi. Tunnustuksen puuttuminen ja vuosikautia jatkunut moitteeton käytös suljetulla osastolla puhuivat Karemaan viattomuuden puolesta. Ja se, että tämä oli antanut luvan kysellä taustatietoja kaikilta sukulaisiltaan. Tosin hän oli lisännyt, että heillä olisi hänestä pelkkää pahaa kerrottavanaan. Pahoinpidelty Reino Karemaa oli suostunut sanomaan pojastaan vain sen, että tämän täytyi olla jollakin tavalla sairas. Isisisko Senta oli kieltäytynyt kaikesta yhteistyöstä Nervuksen kanssa ja kehottanut heitä ottamaan yhteyttä vasta sitten, kun mielentilatutkimus valmistuisi ja oikeudenkäynti alkaisi. Senta oli väittänyt, ettei hänestä olisi tutkimuksessa hyötyä, koska hän ei tuntenut veljeään, jonka ainoa kaveri siskon mukaan oli Elvis. Mielikuvitusolentoko? Ei, vaan se kuollut rocklegenda. Maininta oli Katrin mielestä ol-

lut kiinnostava, koska Elvis saattoi edustaa Karemaalle turvallista isähahmoa ja suojelijaa. Niin hän ainakin lausunnossaan sanoisi. Media kiinnostuisi ilman muuta siitä, että uhriksi osoittautuneen nuoren miehen kiintymyksen kohde oli romanttinen ja traaginen Elvis, eikä kukaan tunnettu väkivaltarikollinen.

Katri nojautui tuolillaan hiukan eteenpäin ja pyöritteli nilkkojaan. Jäykkä paikallaan olo ei saanut jatkua liian kauan. Tutkittava voisi tulkita sen laskelmoiduksi asenteeksi.

”Mitä sinut pakotettiin katsomaan?” Katri kysyi. Oli hyödyllisempää kysyä ”mitä pakotettiin” kuin ”ketkä pakottivat”.

”Kun ukki ja isä...”

Karemaa alkoi taas nyhkyttää hartiat kyyryssä. Itkun seasta Katri kuuli vaimeat sanat: ”He kumpikin... Sakaria.”

Loistavaa.

Katri veti syvään henkeä. Enää tarvittaisiin vain yksi sana. Sen jälkeen Katri voisi kirjoittaa lausuntoonsa, että Karemaan koko tapaus pitäisi käsitellä alusta alkaen uudelleen. Kaarlo Karemaa ei ollut syyllinen vaan uhri, joka oli joutunut todistamaan häpeällistä inestirikosta. Häpeä oli purkautunut kostonhimona suljetulta osastolta pääsemisen jälkeen. Kaarlo oli rangaissut isäänsä. Aivan uusi tieto oli se, että Reinon lisäksi Kaarlon ukki Tapio Karemaa oli myös syyllistynyt inestiin. Koko tapahtumasarjan varsinainen syyllinen olikin Tapio Karemaa. Sakarista ei tosin ollut löytynyt merkkejä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta tuskin niitä oli edes etsitty perusteellisesti. Kaikkien näkyvien todisteiden perusteella syyllinen oli ollut viisitoistavuotias Kaarlo, jolla saattoi magneettikuvien perusteella olla pieniä neurologisia poikkeamia aivoissaan, mutta niistä ei voinut päätellä mitään. Ei ollut riittäviä tieteellisiä todisteita.

Katrin oli edettävä varovaisesti. Hän kysyi: ”Haluatko sinä levätä välillä? Jatketaanko huomenna?”

”Ei, ei huomenna. Nyt.”

Karemaa veti henkeä kuin kerätäkseen voimia. Häntä katsoessaan Katri ajatteli, että kohta hän saisi palkinnon satojen vasten-

mielisten elämäntarinoiden eleettömästä kuuntelemisesta. Hän oli kääntänyt mitättömän ulkonäkönsäkin voitokseen. Tähän saakka hän oli sekoittunut mihin tahansa väkijoukkoon, mutta Kaarlo Karemaa tekisi hänestä erikoistapauksen. Psykiatrin, joka paljasti oikeusmurhan. Jos hän olisi tyytynyt ilmeisimpään ja vahvistanut Karemaan syyntakeiseksi murhaajaksi, hän olisi vain työnsä ammattitaitoisesti hoitanut psykiatri. Se ei kiinnostaisi ainuttakaan toimittajaa. Mutta tappajaksi määritellyn nuoren miehen syyttömyyden todistaminen tekisi Katrista median ylistämän sankarin. Nervukseen lähetettäisiin tutkittavaksi maan kaikki väkivaltarikolliset. Katrilla olisi valta päättää, kenet hän huolisi potilaakseen. Kuka olisi syyllinen ja kuka pääsisi uhriksi.

Katri pyyhkäisi nenäliinalla suupieliään. Hän ei saanut näyttää kiihtyneeltä eikä innokkaalta. ”Jatka”, hän sanoi. Hänen kalenterissaan oli kolme tyhjänpäiväistä palaveria iltapäivällä. Hän voisi sivuuttaa ne ja keskittyä Karemaahan niin pitkäksi aikaa kuin tämä halusi. Vaikka iltaan saakka. Kaarlo luotti häneen.

”Saisinko minä ensin...”

Karemaa ei jatkanut vaan katsoi Katria ikään kuin odottaisi, että hän osaisi arvata, mitä nuori mies tahtoi.

Juoda lasin vettä? Katri ajatteli. Vai halusiko Karemaa pastilleja, joita Katri oli aiemmissa tapaamisissa tarjonnut miehelle? Ne olivat loppu, mutta seuraavassa tapaamisessa niitä olisi taas. Katri oli laskenut, että hän tarvitsisi ainakin pari tuhatta pastillia, jotka annostelisi vanhanaikaisiin Figarol-rasioihin. Monet lähimuistinsa ja oman nimensäkin unohtaneet dementikot muistivat Figarolin. Rasia herätti heissä onnellisia muistoja lapsuudesta. Väkevää makua he eivät enää tunnistanee, koska heidän hajuaiistinsa oli mennyttä. Mutta koska heidän mielensä tahtoi muistaa Figarolin maun, he muistivat sen, vaikka pastillit eivät olleet aitoja. Karemaa oli puolestaan liian nuori muistaakseen, miltä aito Figarol maistui.

Katri oli jo ojentamaisillaan käsivartensa kaataakseen muovimukiin vettä, kun Kaarlo jatkoi lausettaan:

”...soittaa Sentalle? Isosiskolle?”

Yllättävää kysymystä seurasi epävarma niiskahdus.

”Miksi?” Katri kysyi. Yhdessäkään raportissa ei ollut mainintaa, että Karemaa olisi ennen mielentilatutkimusta halunnut olla yhteydessä perheeseensä. Kaarlo tiesi, että mielentilatutkimuksen aikana hänellä ei ollut oikeutta soittaa kuin osaston puhelimesta asianajajalleen. Kaarlo pyysi Katrilta tiukkojen sääntöjen rikkomista. Oliko nuori mies sittenkin kaiken aikaa vedättänyt Katria?

Hemmetti.

Katri mietti.

Kaarlo jatkoi aiempaa päättäväisemmin: ”Olisi reilua... kertoa Sentalle, että minä aion... kertoa...”

Katri mietti edelleen. Työpöydällä oli lankapuhelin ja hänen oma matkapuhelimensa. Mitä haittaa voisi olla siitä, että hän naputtelisi matkapuhelimeensa Sentan numeron ja antaisi puhelimen Kaarlolle sitten, jos sisko vastaisi? Lankapuhelinta hän ei käyttäisi. Hän ei tiennyt, kuinka tarkasti osastolta lähtevät puhelut tallennettiin. Oman matkapuhelimensa puhelutiedot hän voisi varmuuden vuoksi poistaa. Myöhemmin hänen olisi päätettävä, millä tavalla hän perustelisi Vainiolle sääntöjen rikkomisen. Hän luotti siihen, että ylläkäri ymmärtäisi, kun Katri selvittäisi tälle kokeilunsa koko sisällön. Karemaan tapaus oli Suomen koko oikeushistoriassa ainutlaatuinen. Miestä pidettiin maan koko rikoshistorian nuorimpana tappajana. Sääntöjen rikkominen sivuutettiin, kun Katri pystyisi osoittamaan, että perhe oli lavastanut Karemaan syylliseksi. Oli yhdentekevää, oliko niin tosiasiaa tapahtunut, mutta Katri oli jo kehitellyt aukottoman päättelyketjun. Karemaata oli itse asiassa ollut yllättävän helppoa manipuloida oikeaan suuntaan.

Katri liikahti tuolillaan. Pellavahousut tuntuivat nahkeilta. Jännitys sai hänet aina hikoilemaan.

”Muistatko siskosi numeron ulkoa?”

”Muistan”, Kaarlo sanoi. ”Olen ajatellut häntä usein. Ja tiedän, että rikot sääntöjä, jos annat minun soittaa Sentalle.”

Karemaan katse oli suora ja vilpitön. Mies ei yrittänyt anella,

Kun ahneus ja itsekkyyys vallitsevat, on murha vain yksi hoidettava asia.

Yksityissairaala Nervuksessa säilötään dementoituneita vanhuksia ja väkivaltarikollisia. Yksi potilaista on pikkuveljensä murhannut ja isänsä pahoinpidellyt Kaarlo Karemaa. Oikeuspsykiatri Katri Palmgren aikoo käyttää Karemaata uransa pönkittämiseen, mutta joutuukin lähtemään Ateenaan asti katkaistakseen Karemaan alulle paneman tapahtumaketjun.

Majuri Holma tuntee vanhastaan Karemaan rikokset. Hän matkustaa Ateenaan etsimään vanhempiansa tuttavan, apteekkari Seferin jäljettämiin kadonnutta poikaa. Miten katoamiseen liittyvät äärioikeiston nousu, hädänalaiset pakolaiset ja Seferien vauraan suvun kunnia?

Entä miksi Kreikassa on suomalaisia ruuhkaksi asti – sattumaa vai osa suurempaa suunnitelmaa?

Kansainvälisen tason jännitysromaani yllättää lukijansa kerran toisensa jälkeen. Kesävuoren kuvaama maailma ei ole kaunis, mutta se on rajulla tavalla tosi.

84.2

ISBN 978-951-31-7424-8

www.tammi.fi